Daruvar-destinacija odgovornog turizma

Lukaš, Slavimir

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:128:594030

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

Repository of Karlovac University of Applied Sciences - Institutional Repository

zir.nsk.hr

Image not found or type unknown

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU

ODJEL LOVSTVA I ZAŠTITE PRIRODE

STUDIJ LOVSTVA I ZAŠTITE PRIRODE

SLAVIMIR LUKAŠ

DARUVAR - DESTINACIJA ODGOVORNOG TURIZMA

ZAVRŠNI RAD

KARLOVAC, 2016.

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU

ODJEL LOVSTVA I ZAŠTITE PRIRODE

STUDIJ LOVSTVA I ZAŠTITE PRIRODE

SLAVIMIR LUKAŠ

DARUVAR - DESTINACIJA ODGOVORNOG TURIZMA

ZAVRŠNI RAD

Mentor:

Mr. Krešimir Veble, pred.

KARLOVAC, 2016.

ZAHVALA

Želim se zahvaliti svim profesorima koji su mi predavali kolegije tijekom školovanja na Veleučilištu u Karlovcu za predano znanje; kako općih, tako i stručnih kolegija. Posebno se zahvaljujem svojem mentoru, mr. Krešimiru Vebleu, koji me vodio kroz pisanje diplomskog rada.

Također se zahvaljujem turističkoj zajednici Daruvar-Papuk te direktorici Ivani Plažanin Vuković.

SAŽETAK:

Ovaj rad bavi se opisom turizma na području Daruvara, čija povijest seže od davne prošlosti. Rad predstavlja daruvarsko područje kao turističku sredinu u kojoj su dostupni razni oblici turizma u ovome gradu, posebice vinski, gastronomski, ruralni i lječilišni turizam koji su ovdje najzastupljeniji i na taj način predstavljaju eno-gastro ponudu ovoga područja i upućuju na određene ideje za boljitak turizma u ovome području kao što su olakšavanje i pojeftinjenje pristupa području, ulaganje u smještajne objekte kako bi se privukla nova skupina posjetitelja, iskorištavanje kulturnog spoja koji se očituje ponajprije u gastronomiji te promocija širokog spektra aktivnosti u kojima se može sudjelovati. Iako su prirodni (nematerijalni) uvjeti za razvoj turizma zadovoljeni, turizam na daruvarskom području nije razvijen koliko bi mogao biti.

Ključne riječi: daruvarsko područje, turizam, povijesni razvoj turizma, eno-gastro ponuda, nerazvijenost turizma

ABSTRACT:

This paper describes long history of tourism in the area of Daruvar. Paper desribes the Daruvar area as tourist center which offers different kinds of tourism, especially wine, culinary, rural or health tourism and its historical development.. Those are the top four chosen kinds of tourism in this area and therefore represent ehno-culinary offer. In this paper they are also used to point out ideas for improving tourism of this area, e.g. making the area easier and cheaper to reach, using mix of Croatian and Checzh culture (which is most obvious in food specialties), investing in accommodation objects to attract new goup of visitors and promotion of all the activities that can be taken part of. Although the natural (non financial) conditions are met, tourism on the daruvar area is underdeveloped.

Keywords: area of Daruvar, tourism, historical development of tourism, ethno-culinary offer, underdeveloped tourism

SADRŽAJ:

1. UVOD 1
2. TURIZAM 3
2.1. Selektivni turizam 4
2.2. Ruralni turizam 5
2.2.1 Osnove ruralnog turizma 5
2.2.2. Pojam, termini i poduzetnički oblici ruralnog turizma 5
2.2.3. Oblici ruralnog turizma 6
3. OPĆE INFORMACIJE I PODACI O DARUVARU 11
3.1. Geografski položaj i stanovništvo Daruvara 11
3.2. Posebitosti daruvarskog područja 12
3.3. Klima 13
3.4. Prometna dostupnost 14
3.4.1. Cestom 14
3.4.2. Željeznicom 16
3.4.3. Zrakoplovom 16
4. POVIJESNI RAZVOJ DARUVARSKOG PODRUČJA 17
4.1. Gospodarski i kulturni razvoj 18
5. TURISTIČKI RESURSI I ATRAKCIJE 21
5.1. Priroda 21
5.2. Kultura 22
5.3. Sport i rekreacija 24
6. TURISTIČKA PONUDA 26
6.1. Lječilišno - termalni objekti 26
6.2. Smještajni objekti 26
6.3. Ponuda hrane i pića 28
6.4. Daruvarska vinska cesta 31
6.4.1.OPG „Matej Kovačević“ 31
6.4.2. Badel 1862 d.d. 32
6.4.3. Vinarija „Lotada“ 33
6.4.4. OPG „Voborski“ 33
6.4.5. Kavana Queen 33

6.4.6. Sirana „Biogal“ 34
6.5. „Slow Food“ 34
6.5.1 Principi i ciljevi „Slow Food“ pokreta 34
7. ZAKLJUČAK 36
8. LITERATURA 38

POPIS PRILOGA:

Popis slika:

Slika 1: Zemljopisni položaj grada Daruvara.....11

Slika 2: Dolžinky, žetvene svečanosti češke nacionalne manjine u Daruvaru.....23

Popis tablica:

Tablica 1: Cestovna udaljenost većih gradova od Daruvara.....15

1. UVOD

Grad Daruvar već nekoliko godina zaredom osvaja prestižnu titulu najljepšeg malog grada kontinentalne Hrvatske. Područje Daruvara okruženo je poljima, vinogradima, šumama i proplancima, a industrija je slabo razvijena u ovome gradu, što znači da je područje ekološki čisto, s brojnim izvorima pitke i termalne vode te čistim zrakom.

Mogućnosti za razvoj turizma su brojne zahvaljujući ponajprije izvorima termalne vode i čistom okolišu, sportskim i lječilišnim sadržajima te bogatom eno i gastro ponudom. Posebnost gastro ponude ovog područja rezultat je dugog kontakta s češkim manjinskim stanovništvom, a time i njihovom kulturom. Domaća vina i proizvodi manjih obiteljskih gospodarstava (med, rakije, pekmezi, mesne prerađevine, sirevi) poznati su i cijenjeni diljem svijeta. Na temelju tako bogate eno i gastro ponude, područje Daruvara ima odlične predispozicije za još bolji i kvalitetniji razvoj turizma od kojega bi i lokalno stanovništvo imalo znatne koristi.

Turizam je do 1960.-ih godina smatran najčišćom industrijom, a onda se s pojavom masovnog turizma počelo razmišljati o utjecaju turista na okoliš. Daleka su putovanja prije tog vremena bila dostupna samo najvišoj, najbogatijoj klasi, stoga utjecaji turizma na okoliš nisu bili toliko izraženi. Svjesnost potrebe za očuvanjem okoliša očituje se i u tome što je upravo u to vrijeme skovan pojam „ekoturizam“. 1987. godine UN je u Brutlandskom izvješću definirao održivi razvoj kao razvoj koji udovoljava potrebama u sadašnjosti, ali koji ne dovodi u opasnost mogućnost zadovoljavanja tih istih potreba budućim generacijama. Taj je pojam, odnosno princip razvoja, od izuzetne važnosti za današnji turizam jer turizam više nije luksuz za bogate, već putovati mogu gotovo svi. To znači više turista i veće mogućnosti uništavanja okoliša. Upravo iz tog razloga je turizam temeljen na održivom razvoju jedino odgovorno rješenje za ljude i prirodu danas, ali i u budućnosti (BAUMGARTNER, 2008).

Priroda daruvarskog područja vrlo je očuvana jer je ruralni turizam relativno kasno postao atraktivna grana turizma, a daruvarsko područje je oduvijek bilo ruralno područje. Iz toga slijedi kako Daruvar i okolica imaju vrhunsku predispoziciju za razvoj ruralnog i gastro-turizma, i to na održivi način jer okoliš nije i, zahvaljujući novim saznanjima, ne mora biti uništen.

Odlučio sam pisati o Daruvaru jer sam na području Daruvara rođen i jer prepoznajem njegove ljepote. Smatram kako je područje Daruvara plodno područje za razvoj turizma zahvaljujući čistom okolišu te osebujnoj gastro ponudi. Kako bi na ovom području došlo do razvoja turizma, potrebno je poduzeti nešto po tom pitanju, pa je u radu ukazano na prednosti i nedostatke ovog područja koji o(ne)mogućuju razvoj.

2. TURIZAM

Turizam je skup odnosa i pojava koje proizlaze iz putovanja i boravka posjetitelja nekog mjesta, pod uvjetom da se tim boravkom ne zasniva stalno prebivalište i da s njime nije povezana nikakva njihova privredna djelatnost.

U radovima američkih autora može se primijetiti prvi pokušaj da se u samu definiciju turizma unese pojam znanstvenog karaktera turizma, ali i njegov praktični, tržišni karakter. Tako su poznati američki sveučilišni profesori R. W. McIntosh i C. Goeldner definirali turizam sljedećim riječima: „Turizam se može definirati kao skup pojava i odnosa izazvanih interakcijom turista, tržišnih ponuđača te receptivnih općina u procesu privlačenja i ugošćivanja turista“ (VUKONIĆ, 2010).

Naposljetku definicija dobiva nešto drugačiji sadržaj zahvaljujući isticanju prakse, posebice ugostiteljske (iako se spominje i prijevoz). Prema toj definiciji turizam je znanost, vještina i tržišno poslovanje privlačenja i prijevoza posjetitelja, njihova smještaja i ljubaznog pružanja ugostiteljskih usluga prema njihovim potrebama i željama.

Svjetska turistička organizacija primijenila je posebne metodologije praćenja gospodarskih učinaka turizma pod nazivom „Tourism Satellite Account“, pa je 1995. godine nastala nešto pojednostavljena definicija turizma: „Turizam su aktivnosti osoba koje putuju prema ili borave u mjestima izvan njihovog uobičajenog okoliša ne duže od jedne godine uzastopno zbog odmaranja, poslovanja ili ostalih razloga“ (BAUMGARTNER, 2008).

Turistička kretanja dijele se na vrste turizma i specifične oblike turizma. Dok su vrste turizma definirane određenim kriterijem (npr. prema trajanju boravka turista – boravišni, vikend i izletnički turizam), specifični oblici turizma obilježeni su specifičnim turističkim motivom koji posjetitelje privlači u točno određene destinacije (npr. lov - lovni turizam). Specifični oblici turizma orijentirani su na manje segmente turističke potražnje, a nastali su kao suprotnost masovnom turizmu (ANONYMUS, 2015 a).

2.1. Selektivni turizam

Pojam „selektivni turizam“ u hrvatskoj se literaturi o turizmu počeo koristiti ranih sedamdesetih godina prošloga stoljeća kako bi se označili oblici turističkih kretanja kojima osnovni motiv nisu samo sunce i more, već i drugi motivi koji su se raspoznavali kao turistički ciljevi. Taj je pojam u hrvatskoj literaturi o turizmu do danas zadržao isto značenje, a sinonimi bi mu mogli biti alternativni turizam ili turizam posebnih interesa.

U konceptu selektivnog turizma naglašava se ekološki aspekt, ali se nije dovoljan naglasak stavio na koncept održivosti, razvoja i važnosti lokalne zajednice.

Selektivne vrste turizma su prema Alfieru, one koje "svojim sadržajem i s obzirom na mjesto gdje se odvijaju i vrijeme kada se odvijaju mogu najbolje zadovoljiti dominantne motive u sferi turističke potražnje: želju za ponovnim povratkom u izvornu prirodu". Sve vrste selektivnog turizma moraju biti „kompatibilne s prirodnim i drugim obilježjima prostora", a ne da "štete okolini već garantiraju očuvanje ambijentalnih vrijednosti", pa se može reći da su selektivne vrste turizma ujedno i ekološke vrste turizma, čiji razvoj pridonosi "ekološkoj sanaciji i readaptaciji postojećih elemenata i kompletiranju novim elementima ponude uniformiranih vrsta masovnog turizma" (PANČIĆ KOMBOL, 2000).

ALFIER (1994) još krajem sedamdesetih godina u oblike selektivnog turizma uključuje:

- Zdravstveni turizam ili lječilišni turizam u obliku integralne talasoterapije, balneoterapije, klimatoterapije i silvoterapije
- Rekreacijski i sportski turizam na moru, vodama i planinama, s specifičnim vidovima kao što su itinererni-pješački, konjički (jahački), kružni (ciklički) turizam za „opušteni“ odmor u prirodnom okruženju i sl.
- ruralni ili rustikalni (seoski) turizam u mirnim primorskim i kontinentalnim mjestima,
- kulturni turizam s najrazličitijim sadržajima i u najrazličitijim oblicima, za studijske odmore, za manifestacijski turizam i za turizam susreta.

2.2. Ruralni turizam

Ruralni turizam na razini Vijeća Europe 1986. godine definiran je kao turizam koji obuhvaća sve aktivnosti u ruralnom području, a ne samo one koje bi se mogle odrediti kao farmerski ili agroturizam. On zadire u dva gospodarska sektora, turizam i poljoprivredu, koji zajedno oblikuju specifičnu turističku ponudu, a koja se može ostvarivati unutar seljačkog gospodarstva ili u seoskoj sredini. Također prema definiciji Vijeća Europe, ruralni turizam je turizam na seoskom području sa svim aktivnostima koje se provode na tom mjestu, a najvažnija obilježja takvog turizma su mirna sredina, odsutnost buke, očuvani okoliš, komunikacija s domaćinima, domaća hrana i upoznavanje s poslovima na selu (DEMONJA i RUŽIĆ, 2010).

2.2.1 Osnove ruralnog turizma

Osim turizma na turističkim seljačkim (obiteljskim) gospodarstvima, u ruralnom prostoru javljaju se brojni posebni oblici turizma. Turizam na ruralnom prostoru podjednako obuhvaća aktivnosti turista (višednevnih posjetitelja) i izletnika (jednodnevnih posjetitelja). Turistička seljačka gospodarstva uglavnom se smatraju obrascem ruralnog turizma. Međutim, za razvoj ruralnog turizma nisu dovoljna samo turistička seljačka gospodarstva, već i drugi smještajni objekti u ruralnom prostoru. Potrebna je i ostala ugostiteljska infrastruktura: restorani, kušaonice vina, uređene turističke atrakcije, osmišljene vinske ceste, biciklističke staze, hodočasnički putovi, receptivne turističke agencije, odnosno potrebne su osmišljene i organizirane ruralne turističke destinacije.

2.2.2. Pojam, termini i poduzetnički oblici ruralnog turizma

U ruralnom prostoru Hrvatske mogu se prepoznati osnovne djelatnosti ruralnog turizma, posebni oblici i različiti oblici poduzetničkog organiziranja. Osnovne djelatnosti u ruralnom turizmu predstavljaju ugostiteljska (pripremanje hrane i pružanje usluga prehrane, pripremanje i usluživanje pića i napitaka i pružanje usluga smještaja, te pripremanje hrane za potrošnju na drugom mjestu i opskrba tom hranom) i turistička djelatnost (pružanje usluga u

turizmu). Posebni oblici ruralnog turizma dijele se na turizam na seljačkim gospodarstvima, lovni, ribolovni, odmorišni, sportsko-rekreacijski, zdravstveni, kulturni, gastronomski, enogastronomski, ekoturizam, avanturistički, vjerski, turizam zaštićenih dijelova prirode, nostalgični te ostale oblike ruralnog turizma (DEMONJA i RUŽIĆ, 2010).

2.2.3. Oblici ruralnog turizma

Podjela turizma prema oblicima, uzimajući u obzir pojedinca, odnosno sudionika turističkih putovanja, javlja se početkom '90-ih godina prošloga stoljeća. Tako se razlikuje više posebnih oblika turizma koji održavaju zahtjeve turističkih potrošača poput nautičara, sportaša, lovaca, sudionika kongresa, poslovnih ljudi, ljubitelja kulturnih priredbi, obitelji s djecom, vjernika i drugih. Spomenutim potrošačima prilagođava se turistička ponuda i turistički proizvod te oni čine oblike turizma.

Podjela turizma moguća je, s obzirom na brojna gledišta, na različite oblike. Za nas je od važnosti podjela turizma s gledišta lokacije, pa se razlikuju primorski i kontinentalni turizam. Primorski turizam realizira se na obalama mora, a onaj kontinentalni na kopnu, izvan priobalnog područja, i javlja se u tri oblika (gradski, ruralni i turizam turističkih centara). S gledišta turističke ponude ili proizvoda, turizam se može dijeliti na brojne oblike kao što su: sportsko-rekreacijski,

- kulturni,
- nautički,
- lovni,
- ribolovni,
- gastronomski,
- zdravstveni,
- eko-turizam,
- itd.

Ruralni turizam, definiran prema ranije spomenutim kriterijima, sadrži veliki broj pojavnih oblika:

- seljački (agroturizam),

- rezidencijalni,
- zavičajni,
- sportsko-rekreacijski,
- avanturistički,
- zdravstveni,
- edukacijski,
- tranzitni,
- kamping,
- nautički kontinentalni turizam,
- kulturni,
- vjerski,
- lovni,
- ribolovni,
- vinski,
- gastronomski,
- prirodi bliski turizam,
- ekoturizam
- itd.

Prema definiciji, ruralni turizam ostvaruje se u različitim oblicima među kojima se posebno prepoznaje seljački turizam na seljačkim gospodarstvima te ostali oblici turizma koji se realiziraju na ruralnom prostoru izvan seljačkih gospodarstava. Odmor izvan seljačkih gospodarstava s odredištem, selo ili seoska sredina sa smještajem turista u kampovima, hotelima i pansionima čine brojne oblike ruralnog turizma. Ruralna područja pružaju velike mogućnosti za razvoj turizma i različitih turističkih aktivnosti, prema željama turista i potražnji na tržištu.

Prema popisu načinjenom pri Vijeću Europe te aktivnosti su sljedeće:

- Ture: pješačenje, pješačke staze, prirodni parkovi, jahanje, fitness trening, zdravstvene pogodnosti
- Aktivnosti na vodi: ribolov, plivanje, boravak na rijekama
- Aktivnosti u zraku: malim zrakoplovima, jedrilicama

- Sportske aktivnosti: tenis, golf, spuštanje i penjanje po stijenama
- Aktivnosti otkrivanja zanimljivosti, radnih procesa: lokalna proizvodnja, poljoprivredna poduzeća
- Kulturne aktivnosti: arheologija, područja pod restauracijom, tečajevi ručnog rada, umjetničke radionice, folklorne skupine, kulturni, gastronomski i drugi izvori podrijetla
- Aktivnosti zdravstvenog karaktera: fitness trening, zdravstvene pogodnosti (DEMONJA i RUŽIĆ, 2010)

Prema nabrojanim turističkim aktivnostima, na području Daruvara moguće je osmisliti brojne oblike turizma.

Sportsko-rekreacijski turizam odnosi se na boravak i odmor koji fokus stavlja na sportske zabavne aktivnosti u prirodi kao što su šetnje, vožnje biciklom, skijanje, skijaško trčanje, jahanje, klizanje, plivanje, badminton, igre loptom na posebno opremljenim i izgrađenim igralištima za tenis, odbojku, rukomet, nogomet, košarku i slično. Turizam i sport međusobno su povezani, a Olimpijske igre najbolji su dokaz toga. Različite sportske aktivnosti mogu biti pokretači putovanja na koja se odlazi kako bi se uživalo u sportskim događanjima. U suvremenom društvu sport dobiva još širu i značajniju ulogu. On postaje važan sadržaj boravka tijekom kojega su turisti uključeni u različite sportske aktivnosti (plivanje, skijanje, tenis, golf, jahanje i dr.). Takav oblik aktivnosti naziva se sportskom rekreacijom, a najvažniji cilj joj je aktivni i sadržajni odmor turista. (npr. turnir u malom nogometu i odbojci na pijesku) (RAJKO, 2013).

Zdravstveni turizam je oblik odmora povezan uz termalno-mineralna vrela, ljekovita blata, i planinske predjele. U ovom obliku turizma usluge smještaja i prehrane te medicinski nadzor turistima se osiguravaju u posebnim objektima (lječilištima) (SVRŽNJAK I KANTAR, n.g.).

Važnost zdravstvenog turizma je višestruka, a ogleda se u jačanju fizičke spremnosti korisnika zdravstvenih usluga, poboljšavanju njegovog autoimunog sustava i pripremanju organizma za obranu od raznih bolesti i stresnih situacija. (npr. blatne kupke u svrhu liječenja plodnosti).

Turizam i kultura blisko su povezani. **Kulturni turizam** predstavlja putovanje radi obilaska spomenika kulture, muzeja, galerija i kulturnih manifestacija. Uz tu ponudu nadovezuje se i vjerski turizam s posjetima brojnim svetištima i vjerskim manifestacijama. Kulturno nasljeđe,

zajedno s prirodnim atrakcijama, čini osnovne resurse opstanka i preduvjeta razvoja turizma. Kulturni turizam u prvi plan stavlja kulturu, obrazovanje, doživljaje i iskustva kao zahtjeve aktivnog i sadržajnog odmora. Ruralni turisti danas sve više traže upoznavanje s lokalnom kulturom, kontakt s domaćinom, a turističko odredište sve manje percipiraju kao pasivni promatrači. Kulturni turizam se preklapa s ostalim oblicima turizma, primjerice, gastronomskim, vjerskim, tranzitnim, seljačkim, i drugim (DEMONJA i RUŽIĆ, 2010). Svi se navedeni oblici temelje na bogatstvu i unikatnosti narodne baštine koje ruralna područja nude, a ostvaruju se u okvirima izletničkog prometa (npr. organizacija izleta školaraca u obliku škole u prirodi).

Lovni turizam tipični je oblik turizma karakterističan za ruralno područje na čijim poljoprivrednim, ostalim zemljišnim i vodenim površinama se provodi (DEMONJA i RUŽIĆ, 2010). Ovom obliku turizma posebno pogoduju geografski, hidrografski i klimatski uvjeti te biljni pokrivač koji čine posebne pogodnosti za uzgoj i rast divljači, pa na taj način stvaraju uvjete za lovni turizam. Sudionici ovog oblika turizma su lovci, ali i članovi njihovih obitelji (npr. organizirani lov sa psima na divlju svinju).

Ribolovni turizam tipični je oblik turizma koji se ostvaruje na ruralnom prostoru, odnosno na njegovim vodenim površinama. Ribolovci kao sudionici u ribolovnom turizmu vole i traže čiste i zdrave vode i ribe. Za njih ribolov predstavlja sport, hobi, rekreacija i očuvanje prirodne okoline. Postoji više načina bavljenja ribolovom. Jedan je na mirnim vodama (ribnjaci, jezera) u koji se mogu uključiti sudionici svih uzrasta. Drugi oblik je mušičarenje na brzim rijekama, kao što je, na primjer, natjecanje ribiča u šaranskom ribolovu i kuhanju fiš-paprikaša.

Gastronomski turizam temelji se na specifičnoj i unikatnoj gastronomskoj ponudi ruralnog područja. S obzirom na to da se gastronomski turizam fokusira na prehranu, ona mora biti bogata, tj. raznovrsna. U okviru ponude korisno je predstaviti tradicionalna jela tog područja uz ponudu nacionalnih i svjetskih jela kako bi svatko mogao kušati domaću hranu, a opet prema vlastitom ukusu i potrebama. Kada je riječ o potrebama, nužno je imati na umu specifične potrošače poput vegetarijanaca, osoba koje su alergične na gluten ili osoba koje jedu isključivo biološki proizvedenu hranu, itd.

U okviru ovog oblika turizma mogu se ponuditi tematska gastro-putovanja (kroz stoljeća, kroz plemenitašku i seljačku kuhinju, kolinje, degustacija šunke, kobasica, tlačenice (švargla) i čvaraka, zabave, natjecanja i slično), od jednodnevnih do višednevnih, s obilaskom cijele

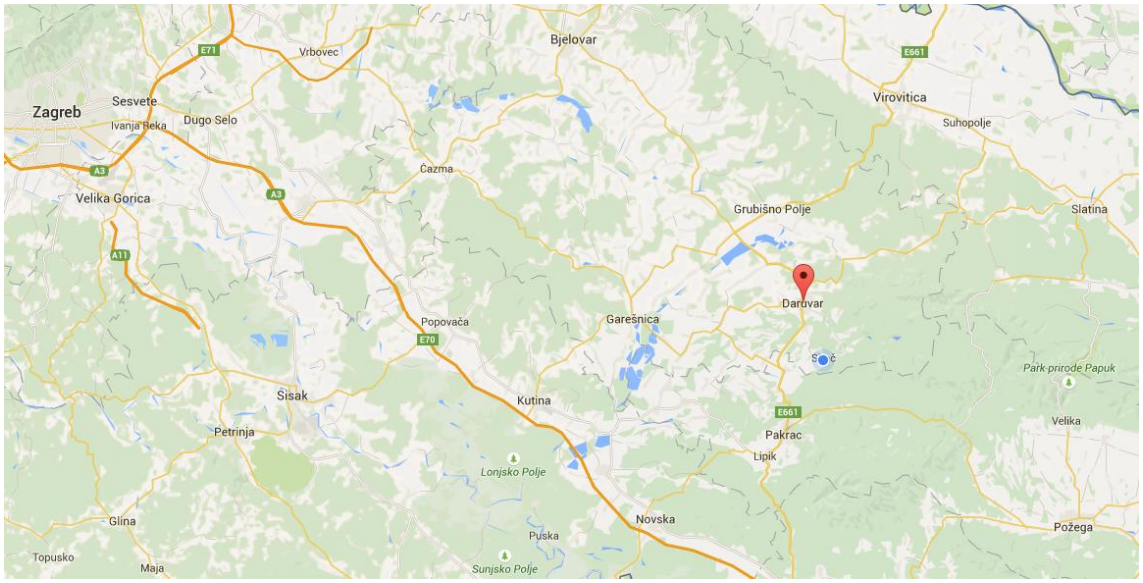
zemlje ili samo neke regije. (npr. natjecanje i ocjenjivanje kvalitete tlačenice, švarglijada) (DEMONJA i RUŽIĆ, 2010).

Vinski turizam promatra se u uskoj vezi s gastronomskim turizmom jer je vino nerijetko omiljeni pratitelj hrane. Za razvoj ovog oblika turizma potrebna su prije svega vinogorja. Prirodni turizam i ekoturizam vrlo su popularni oblici turističke ponude, jer turisti pokazuju sve više zanimanja za prirodu, a posebno ekološki čistu. U okviru ovih oblika turizama zanimljivi su zaštićeni dijelovi prirode, kao što su nacionalni parkovi, parkovi prirode, zaštićene biljne i životinjske vrste, i ostalo (npr. organizirana berba grožđa, proslava Martinja) (DEMONJA i RUŽIĆ, 2010).

3. OPĆE INFORMACIJE I PODACI O DARUVARU

3.1. Geografski položaj i stanovništvo Daruvara

Područje Daruvar-Papuk je područje koje se nalazi u jugoistočnom predjelu Bjelovarsko-bilogorske županije. Premda administrativno pripada turističkoj regiji Središnjoj Hrvatskoj, u zemljopisnom i kulturološkom smislu je dio zapadne Slavonije. Na slici 1 prikazan je zemljopisni položaj Daruvara na karti.

Slika 1: Zemljopisni položaj grada Daruvara

izvor: www.google.hr/maps/place/43500,+Daruvar

Područje Daruvar-Papuk graniči sa sljedećim područjima (MARCON, 2011):

1. Područje Čazma - Moslavina, u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji na zapadu (Grad Garešnica)
2. Područje Bjelovar - Bilogora, u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji na sjeverozapadu (Grad Grubišno Polje i Općina Hercegovac)
3. Virovitičko-podravska županija na sjeveroistoku (Grad Virovitica te općine Suhopolje i Voćin)
4. Požeška dolina u Požeško-slavonskoj županiji na jugoistoku (Općina Brestovac)
5. Područje Lipik - Pakrac u Požeško-slavonskoj županiji na jugu (gradovi Lipik i Pakrac)

Područje Daruvar - Papuk obuhvaća grad Daruvar i četiri susjedne općine - Dežanovac, Đulovac, Končanica i Sirač, s ukupno 68 naselja koja se prostiru na površini od 583 kilometara kvadratnih. Najviše naselja i najveću površinu ima Općina Đulovac (42,6% naselja i 32,3% površine područja) (MARCON, 2011).

Prema statistici iz popisa stanovništva iz 2011. godine, u gradu Daruvaru živi 11.633 stanovnika, od čega je 7.129 stanovnika hrvatske narodnosti. Po narodnoj zastupljenosti Hrvate slijede Česi (2.485) i Srbi (1.429). Broj pripadnika ostalih naroda, odnosno nekog drugog naroda, ne prelazi 114 (DZS, 2011).

3.2. Posebitosti daruvarskog područja

Geološka građa područja Daruvar - Papuk odlikuje se po podjeli na dva prepoznatljiva dijela koji su odredili morfologiju ovog područja, biljni pokrov, sustav naseljavanja ljudi, gospodarske djelatnosti, pa i mogućnosti razvoja turizma, a o su ravničarsko i brežuljkasto područje na zapadu i sjeverozapadu te pitomi obronci Papuka i Ravne Gore na istoku i jugoistoku. Pored četiri općine koje se nalaze u granicama obuhvata prometnog područja, Daruvaru gravitiraju i određena naselja izvan područja kao što je Grubišno Polje na sjeveru te Lipik i Pakrac na jugu. Ova naselja se nalaze na cestovnoj udaljenosti od 20 do 25 kilometara od Daruvara te su bliže Daruvaru nego središtima područja kojima pripadaju administrativno ili turistički (Bjelovar i Požega). Ukupna površina područja Daruvar - Papuk te administrativnih jedinica u njegovom okruženju (Grubišno Polje, Lipik, Pakrac) iznosi 1.419 kilometara kvadratnih (MARCON, 2011).

Sam grad Daruvar udaljen je od Parka prirode Lonjsko polje te eko-etno sela Strug i regionalnog parka Moslavačke gore, samo 60 kilometara cestovnim pravcem, odnosno otprilike sat vremena vožnje automobilom. Ovo područje graniči i sa Parkom prirode Papuk, koji je također udaljen 60 kilometara od samog grada.

Državnom cestom koja nije asfaltirana, a prolazi kroz šumske dijelove Papuka preko sela Sirač, do Parka prirode „Papuk“ vremenski je potrebno otprilike 45 minuta automobilom ili nekim drugim motornim vozilom, a upravo blizina ovih destinacija može iskoristiti u cilju organizacije jednodnevnih izleta.

Prolazeći tom cestom kroz šumske predjele hrasta kitnjaka, graba i bukve prolazi se kroz dio Papuka koji ne pripada Parku prirode „Papuk“. Prolazeći tom cestom vozi se uz sami kanjon rijeke Pakre u čijim vodama živi potočna pastrva te uz šumsku prugu koja se u prijašnjim vremenima koristila u svrhu eksploatacije drveta, čije su posljedice vidljive i danas. Vožnja tom prometnicom pruža pogled na brojne lugarnice, ostatke bolnica iz 2. svjetskog rata te divljač poput običnog jelena, divlje svinje i sl.

Šume daruvarskog područja na obroncima Papuka imaju mnogo prirodnih i povijesnih sadržaja, ali nažalost nisu uključene u područje parka prirode, već je ono okrenuto prema Požegi i Slatini. Kada bi se cjelokupni prostor Papuka zaštitio kao park prirode, odnosno kada bi se područje parka prirode proširilo na područje Daruvara i Sirača, doprinos razvoju turizma bi bio znatan.

3.3. Klima

Područje Daruvar - Papuk ima umjerenu kontinentalnu klimu s hladnim zimama, toplim ljetima i srednjom količinom padalina koje su ravnomjerno raspoređene tijekom cijele godine.

Prosječne mjesečne temperature zraka se posljednjih godina kreću:

Od -2,4 do 6,6 stupnjeva tijekom zime (prosinac, siječanj, veljača);

Od 4,2 do 17,5 stupnjeva tijekom proljeća (ožujak, travanj, svibanj);

Od 18,5 do 22,5 stupnjeva tijekom ljeta (lipanj, srpanj, kolovoz);

Od 4,3 do 17,7 stupnjeva tijekom jeseni (rujan, listopad, studeni).

Daruvarsko područje ima povoljnu klimu za boravak na otvorenom te organiziranje raznovrsnih aktivnosti u prirodi tijekom cijele godine, pri čemu najviše u šestomjesečnom razdoblju od sredine travnja do sredine listopada kada su prosječne dnevne temperature više od 10 stupnjeva celzijusa. Stabilnost klime kroz cijelu godinu znatno pridonosi razvoju turizma ovoga područja (MARCON, 2011).

3.4. Prometna dostupnost

3.4.1. Cestom

Područje Daruvar - Papuk je udaljeno oko dva sata vožnje od velikih gradskih središta kao što su Zagreb (na zapadu) i Osijek (na istoku) te Pečuh u Mađarskoj (na sjeveroistoku) i Banja Luka u Bosni i Hercegovini (na jugu). Do četiri sata vožnje su udaljeni i drugi značajniji izvori turističke potražnje kao što su Graz, Maribor, Ljubljana, Rijeka, Novi Sad, Beograd. Detalji o cestovnoj udaljenosti većih gradova od Daruvara nalaze se u tablici 1.

Osim osobnim vozilom, turisti i izletnici na ovo područje mogu doći i autobusom. Autobusna linija Zagreb - Daruvar prometuje šest puta dnevno, održava ju prijevoznik Čazmatrans, a putovanje u jednom smjeru traje od 2 sata i 20 minuta do 3 sata i 5 minuta. Cestovna dostupnost područja je vrlo povoljna autocestom A3 od čvora Kutina (iz smjera zapada) i Okučani (iz smjera istoka), nakon kojih se putovanje nastavlja kvalitetnim državnim cestama. Dobra cestovna povezanost znatno pridonosi razvoju turizma na ovome području te se kao takva dodatno može iskoristiti i u cilju organiziranja grupnih izleta iz većih središta Hrvatske, kako Zagreba tako i Osijeka.

Glavni nedostatak cestovnog pristupa području je nepostojanje atraktivnih informacijskih ploča s putokazima, kako na autocesti A3, tako i na drugim cestama koje vode području (DEMONJA i RUŽIĆ, 2010).

Tablica 1: Cestovna udaljenost većih gradova od Daruvara

(**izvor:** n.a. (2011) *Dijagnoza stanja te vizija i misija razvoja turizma za područje Daruvar – Papuk*. Split: MarCon, str. 9)

Država	Grad	Stanovništvo	Udaljenost	Dostupnost
ODABRANI GRADOVI U DOMETU DO 200 KM				
Hrvatska	Sisak	52.236	94 km	Sisak - Popovača (D36) >Popovača - Kutina (A3) > Kutina- Garešnica (D45) > Garešnica- Daruvar (D26)
BIH	Banja Luka	164.200	110 km	Banja Luka - GP Bosanska Gradiška > GP Stara Gradiška - Daruvar (D5)
Hrvatska	Slavonski Brod	64.612	119 km	Slavonski Brod - Okučani (A3) > Okučani - Daruvar (D5)
Mađarska	Pečuh	162.498	130 km	Pečuh - GP Barch > GP Terezino Polje - Daruvar (D5)
Hrvatska	Zagreb	779.145	135 km	Zagreb - Kutina (A3) > Kutina - Garešnica (D45) > Garešnica - Daruvar 8D26)
Hrvatska	Osijek	114.616	141 km	Osijek - Donji Miholjac - Slatina - Daruvar (D34)
Hrvatska	Karlovac	59.395	182 km	Karlovac - Zgreb (A1) > Zagreb - Kutina (A3) > Kutina - Garešnica (D45) > Garešnica - Daruvar (D26)
Hrvatska	Varaždin	49.075	192 km	Varaždin - Zagreb (A4) > Zagreb - Kutina (A3) > Kutina - Garešnica (D45) > Garešnica - Daruvar (D26)
ODABRANI GRADOVI U DOMETU OD 200 KM DO 300 KM				
Slovenija	Maribor	93847	250 km	Maribor - GP Gruškovje > GP Macelj - Kutina (A2 i A3) > Kutina - Garešnica (D45) > Garešnica - Daruvar (D5)
Slovenija	Ljubljana	258.873	270 km	Ljubljana -GP Obrežje > GP Bregana - Kutina (A3) > Kutina - Garešnica (D45) > Garešnica - Daruvar (D26)
Srbija	Subotica	99.981	275 km	Subotica - Sombor - Osijek > Osijek - Donji Miholjac - Slatina - Daruvar (D34)
Hrvatska	Rijeka	144.043	294 km	Rijeka - Zagreb (A6 i A1) > Zagreb - Kutina (A3) > Kutina - Garešnica (D45) > Garešnica - Daruvar (D26)
Srbija	Novi Sad	191.405	297 km	Novi Sad - GP Batrovci > GP Bajakovo - Okučani (A3) > Okučani - Daruvar (D5)

3.4.2. Željeznicom

Područjem Daruvar - Papuk prolazi lokalna željeznička pruga koja preko Daruvara povezuje Banovu Jarugu (na međunarodnoj željezničkoj pruzi Zagreb - Vinkovci) i Pčelić (na regionalnoj željezničkoj pruzi Varaždin - Osijek). Ova pruga je izgrađena krajem 19. stoljeća radi povezivanja Barča i Pakraca (kasnije i Banove Jaruge), ima duljinu od 96 km i nije elektrificirana.

Pruga je od svibnja 2010. godine privremeno zatvorena radi obnove, a prema informacijama Grada Daruvara promet će se nakon obnove nastaviti dionicom od Banove Jaruge preko Lipika, Pakraca i Sirača do Daruvara , dok će dionica od Daruvara preko Đulovca do Pčelića ostati zatvorena do daljnjega (DEMONJA i RUŽIĆ, 2010).

Dostupnost područja željeznicom je nepovoljna jer ne postoje izravne linije iz Zagreba zbog čega putnici moraju presjedati u Banovoj Jarugi, što osjetno produžuje vrijeme putovanja. Dugotrajnost putovanja dodatno povećava sporost kretanja vlaka dionicom od Banove Jaruge do Daruvara, čime ukupno trajanje putovanja od Zagreba do Daruvara iznosi između četiri i pet sati.

Pruga je renovirana od Banove Jaruge do Daruvara, a brzina kretanja vlaka je povećana, što znatno skraćuje vrijeme putovanja do Daruvara. Ipak, unatoč obećanjima vlasti kako će tom dionicom pruge ponovno biti uspostavljen vozni red, vozni red koji bi olakšao pristup Daruvaru još uvijek nije uveden. Prugom već duži niz godina ne prometuje vlak, što je veliki gubitak za razvoj turizma u ovom kraju.

3.4.3. Zrakoplovom

Zračne luke preko kojih gosti mogu najbrže doći u područje su Zračna luka Zagreb i Zračna luka Osijek, obje smještene oko dva sata vožnje od Daruvara.

Na području grada Daruvara u funkciji je mali sportski aerodrom na kojeg mogu sletjeti manji poljoprivredni avioni, zmajevi te helikopteri, stoga je dolazak turista na područje grada Daruvara izvediv i sa ovim prijevoznim sredstvima.

4. POVIJESNI RAZVOJ DARUVARSKOG PODRUČJA

Urbana povijest Daruvara seže dvije tisuće godina u prošlost, kako potvrđuje rimski upravni status ovdašnjeg naselja starosjedilačkog naroda Jasa, smještenog pored ljekovitih geotermalnih izvora u prostoru Daruvarske kotline, a nalazi kamenih sjekira iz Mlađeg kamenog doba potvrđuju da je kotlina bila naseljena i ranije. Narod Jasa, u značenju „Topličani“ ili „Iscjelitelji“, potpali su pod rimsku vlast u prvom st. prije Krista, nakon sloma Batonovog ustanka. Postoji mogućnost da su bili saveznici Rima, te da su kao nagradu dobili svoju plemsku samoupravu pod imenom Res Publica lasorum.U izvorima je sačuvano i jaško mjesno ime naselja kao Aquae Balissae („vrlo jaka sveta vrela“). Razvitak naselja i naseljavanje rimskih građana uvjetovalo je da car Hadrijan 124. godine naselju dodjeljuje prestižni status municipija, čiji se teritorij radijusa oko 50 km prostirao između obala rijeka Save na jugu, te Drave na sjeveru.Gospodarski razvoj uvjetovalo je i termalno lječilište s tradicionalnim liječenjem ženskih bolesti i steriliteta, te povoljan prometni položaj na rimskim cestama Siscija - Mursa, Salona - Akvinkum i Sirmij – Petovij (EUPR, n.g.).

Prema sačuvanim natpisima, poznate Jaške "Iscjeliteljske Terme" u provinciji Gornjoj Panoniji mogle su biti posjećene od careva Hadrijana, Marka Aurelija, Komoda, Septimija Severa, Konstantina 1. Velikog. Nalazi ukazuju da je u Aquae Balissae postojao forum ukrašen carskim konjaničkim brončanim kipovima i statuama, Jupiterov hram, termalni kompleks sa Silvanovim hramom.Moguće je da se ovdje nalazio i manji amfiteatar. Najpoznatiji arheološki nalazi iz Daruvara su zvonoliki mrežasti diatretni pehar, danas izložen u Kunsthistorisches Museum u Beču i fragmenti (kopito, dio trbuha i repa) brončane konjaničke statute cara Gordijana 3. natprirodne veličine (DEMONJA i RUŽIĆ, 2010).

Nakon pomicanja uzrokovanih velikom seobom naroda od 11. je stoljeća ovo područje pripadalo srednjovjekovnoj Zagrebačkoj biskupiji i Križevačkoj županiji. U Daruvarskoj kotlini, na brežuljku Stari Slavik iznad geotermalnih izvora plemići Nelipići od Dobre Kuće podižu svoju utvrdu Kamengrad (Kuwar). Položaj, promet, plodno tlo, ugodna klima kao i već tisućljeće ranije tada poznati ljekoviti izvori omogućili su na prostoru kotline razvoj četiri srednjovjekovna trgovišta - Toplice, Četvrtkovac, Dimičkovine, Podborje s franjevačkim samostanom Svetog Kralja Ladislava. Tradicionalno liječenje toplom vodom nastavljeno je i u srednjem vijeku. Tri crkve Blažene Djevice Marije ukazuju da se topla voda naročito

cijenila kao i u prapovijesti i rimskom dobu u tretmanu izlječenje ženske neplodnosti (DEMONJA i RUŽIĆ, 2010).

Daruvarsko područje je izuzetno bogato srednjovjekovnim spomenicima kulture. Dobra Kuća, Stupčanica, Kristalovac, Vojk-Kerestur, Sveti Duh, Pavlovina, Petrovina, Bagenovac, Sirač i Željnjak samo su neki od dvoraca hrvatskog plemstva. O bogatom crkveno-kulturnom životu pored franjevačkog samostana u Podborju svjedoče samostani kao što su benediktinski Svete Margarete, pavlinski Svete Ane, i augustinski Sveta Tri Kralja u mjestima Bijela, Vrijeska i Sređani kao i egzistencija 22 srednjovjekovne župe. Provale i osvajanja Turaka sredinom 16. stoljeća prekidaju razvoj područja. Franjevački samostan Sv. kralja Ladislava u Podborju je u to doba bio pretvoren u tursku pograničnu tvrđavu. Naseljavaju se Srbi kao čuvari Habsburške monarhije pred Turskim carstvom (Vojna krajina i Banska Hrvatska), zapadno odavde. Prostor trgovišta Toplica s crkvom Blažene Djevice Marije pored geotermalnih vrela, za vrijeme Turaka je bio poznat kao Ilidža.Nakon izgona Turaka u 1699. godini, područje pada pod upravu bečke dvorske komore do 1745. godine, kada vlastelinstva Podborje, Sirač i Pakrac kupuje grof plemeniti Antun Janković (ANONYMUS, 2015 b).

Janković mijenja hrvatsko ime naselja Podborje u Daruvar sa značenjem Ždralov grad na mađarskom jeziku ili preciznije Ždralov dvorac prema prelijepom dvorcu koji je grof započeo graditi u 1771. godini. Hrvatsko narodno ime Podborje ostaje u upotrebi sve do sredine 20. stoljeća kao dodatak uz imena susjednih naselja kao Batinjani Podborski, Vrbovac Podborski, Doljani Podborski, Podborski Kravjak (ANONYMUS, 2015 c).

Bogata povijest koja je oblikovala ovo područje i sve ono što su povijesna događanja za sobom ostavila stvaraju plodno područje za razvoj turizma.

4.1. Gospodarski i kulturni razvoj

S ciljem gospodarskog razvoja dinastija Jankovića naseljava svoje posjede poljoprivrednicima i obrtnicima iz ostatka Hrvatske, iz Češke, Slovačke, Njemačke i Mađarske. Tako je prostor, rijetko naseljen od ratova s Turcima ponovo napučen. Doseljenicima s iskustvom u poljodjelstvu, obrtu i trgovini je obećana zemlja za kultivaciju, te materija za izgradnju kuća. Izgradnjom prvih gradskih kupki u 1772. godini, Jankovići su zacrtali jednu od osnovnih funkcija grada Daruvara danas, a to je termalnog lječilišta. Kasniji grof Julije Janković

(1820.-1904.), mecena je ilirskog preporoda te mnogih hrvatskih ustanova nastalih za i nakon Bachovog apsolutizma i kasnije. Potpomogao je gradnju JAZU (Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti), Narodnog muzeja, spomenika banu Jelačiću, osnivač je mnogih humanitarnih i prosvjetnih zaklada, osobito u Požeškoj županiji gdje je djelovao na promicanju školstva i narodnog zdravlja.

Odlaskom iz Daruvara 1879. godine, grofovska porodica Janković prodaje posjede te napušta ove krajeve. Godine 1756. sagrađena je pravoslavna crkva koja nosi naziv Parohijska Crkva Sv. Otaca Prvog Vaseljenskog Sabora. Njihovom graditeljskom dijelu pripada župna crkva Presvetog Trojstva iz 1764. godine, Antunova kupka iz 1772. godine, dvorac Janković iz 1777. godine, Ivanova kupka iz 1812. godine, Škola sestara milosrdnica iz 1870. godine. Od gospodarskih objekata u vrijeme između sredine 19. st. i svršetka Prvog svjetskog rata, pošto je glavna gospodarska grana bila šumarstvo, postojala je pilana. Isto tako je ovdje bila suknara, te i danas postojeća pivovara od 1840. godine. Brže od industrije razvijali su se trgovina i ugostiteljstvo, pošto su bili povezani uz lječilišta. Kotar Daruvar je 1912. godine imao 63 trgovca, 412 obrtnika, 68 sitničara, 41 gostioničara i 92 krčmara (ANONYMUS, 2015 d).

Izgradnja pruge Banova Jaruga - Daruvar - Barč, otvorena uz nazočnost samog cara Franje Josipa 1. u 1897. godini, doprinijela je gradskom razvoju tako da su uskoro izgrađeni novi objekti: Restaurant Terasa, koja i dan danas krasi ljepotu ovoga grada, te nudi ugodan ambijent sa kvalitetnom gastro ponudom, Švicarska vila, Vila Arcadia i Centralna Blatna Kupka koja sa svojom velikom kupolom postaje jedan od simbola Daruvara (ANONYMUS, 2015 e).

Kada su Nijemci u 18. stoljeću i Česi u 19. stoljeću doselili u daruvarske krajeve, počeo je gospodarski procvat. U novijoj povijesti, 1998. godine u Daruvaru je bilo registrirano 116 tvrtki, od toga 12 velikih i srednjih. Tomu treba pridodati još i oko 180 obrtnika. Svoje gospodarske resurse Daruvar želi usmjeriti na revitalizaciju poljoprivrede i prehrambene industrije u obiteljskim gospodarstvima, te stvaranje uvjeta za jačanje kontinentalnog turizma za koji postoji snažna osnova (ANONYMUS, 2013).

Na području Daruvara nalaze se brojni izvori tople vode, lječilišne bolnice, sportski tereni, šetališta, skijališta, parkovi, Rimska šuma, jezero, hipodrom, mali sportski aerodrom koji se može iskoristiti za boljitak turizma ovoga grada u svrhu organiziranja panoramskog letenja,

sportskih aero mitinga te mogućnosti dolazaka turista sa malim poljoprivrednim avionima i zmajevima koji mogu sletjeti na ovaj mali sportski aerodrom.

5. TURISTIČKI RESURSI I ATRAKCIJE

Resursno-atrakcijska osnova svake turističke destinacije predstavlja ishodište za osmišljavanje turističkih proizvoda i doživljaja. Iz tog su razloga detaljna identifikacija i sustavna analiza prirodnih, kulturnih te svih drugih resursa i atrakcija od iznimnog značenja za ocjenu turističkog razvojnog potencijala područja (DEMONJA i RUŽIĆ, 2010).

5.1. Priroda

Područje Daruvar - Papuk ima raznovrsne resurse i atrakcije, među kojima je značajem i mogućim korištenjem za turističke svrhe posebno ističu:

- Mnogobrojne rijeke, pritoke, potoci i ribnjaci, od kojih su najatraktivnije rijeka Pakra (u brzacima živi potočna pastrva – ribolovni turizam) i rijeka Toplica te ribnjaci Jezero i Končanica (najstariji privredni ribnjak u Hrvatskoj, izgrađen 1903. godine)
- Izvori termalne vode i ljekovito blato: koriste se u Daruvarskim toplicama za kupanje i rehabilitaciju te u vodenom parku Aquae Balissae za kupanje
- Šume bogate stablima bukve, graba, hrasta kitnjaka, hrasta lužnjaka, jele
- Domaće životinje kao što su konji, krave, ovce, koze, pčele
- Vinogradi u Daruvaru i Đulovcu te voćnjaci po cijelom području
- Trinaest lovišta uključujući četiri državna i devet zajedničkih lovišta kojima gospodare Hrvatske šume, lovačke udruge i privatni zakupnici.
- Lovišta: gospodare s krupnom divljači kao što je jelen obični, jelen lopatar, srna, divlja svinja. Od sitne divljači gospodari se sa zecom običnim, fazanom, divljom patkom i trčkom. Od predatora je najprisutnija lisica, a u posljednje vrijeme spominje se viđanje čaglja. Pošto ovo područje obiluje sa dosta lovišta te je bogato raznim vrstama divljači, lovni turizam je na dobrom putu razvoja u ovome kraju.
- Spomenici prirode i parkovne arhitekture te park – šuma uz dva stabla ginko biloba, koja se nalaze ispred južnog ulaza u dvorac Antuna Jankovića. Drvo je posađeno još za gradnje dvorca, oko 1780. godine. Ginko u Daruvaru je najveće i najstarije drvo u Hrvatskoj te drugo najstarije drvo u Europi.

- Zaštićeni krajolici kao što je Petrov vrh, čiji je vrh najviši vrh ovoga područja, a nalazi se na nadmorskoj visini od 614 metara. Na Petrovom vrhu je planinarski dom te skijaška staza s vučnicom (MARCON, 2011).

Danas se od gore navedenih resursa i atrakcija za turističke i izletničke svrhe koriste ribnjaci u Daruvaru i Končanici, izvori termalne vode i blato za kupanje u lječilišne svrhe, vina za ugostiteljstvo, šljive za proizvodnju domaće šljivovice i proizvodnju pekmeza, konji u Daruvaru za rekreacijsko jahanje, krave i ovce za proizvodnju mliječnih proizvoda, pčele, divlje životinje, spomenici parkovne arhitekture i park-šume za šetnje te Vranjevina i Petrov vrh za planinarenje.

5.2. Kultura

Područje Daruvar - Papuk ima raznovrsne kulturne resurse i atrakcije:

- Mnogobrojni arheološki lokaliteti iz rimskog, srednjovjekovnog hrvatskog i turskog doba (na cijelom području), koji su uglavnom nedovoljno istraženi
- Dvorci u Daruvaru: dvorac grofa Jankovića unutar čijih se podrumskih zidina danas nalazi kušaonica vina daruvarskog proizvođača Badel te dvorac na Diošu u blizini Daruvara.
- Stari mlinovi koji se nalaze u Daruvaru, Siraču i Đulovcu, od kojih je u funkciji jedino sirački mlin koji je u vlasništvu obitelji Vašatko, obitelji češkog porijekla. Mlin danas funkcionira kao i nekada. Od žitarica za proizvodnju brašna koristi se prvenstveno pšenica, a zatim i kukuruz i raž za proizvodnju brašna koje služi u prehrambene svrhe za proizvodnju kruha. Mlin je u ovo modernog doba fantastična turistička destinacija na kojoj nove generacije mogu vidjeti kako se dolazilo do kruha u vrijeme kada pekarnica kao pojam nije ni postojala.
- Francuska pruga nalazi se u dolini rijeke Pakre u Siraču, a služila je za transport drvne sirovine iz šume, čiji su ostatci vidljivi i danas.
- Mnogobrojne rimokatoličke, pravoslavne i protestantske crkve i druge sakralne građevine.
- Kulturne ustanove kao što su Galerija grada Daruvara i Glazbena škola Brune Bjelinskog Daruvar.

- Kulturne udruge kao što su Gradska limena glazba Daruvar 1922, i Kulturno-umjetničko društvo Kamen Sirač te Savez Čeha u Daruvaru.

Daruvarsko područje nudi i brojne kulturne događaje koji su na ovom području vrlo specifični s obzirom na to da tamo živi velik broj pripadnika drugih naroda, poglavito Čeha. Česi su uspješnom asimilacijom i dugim boravkom ostavili dubok trag u kulturi daruvarskog područja (MARCON, 2011).

Žetvene svečanosti „Dožinky“ najveće je događanje češke manjine u Hrvatskoj. Svečanost se slavi još od 1925. godine, a obuhvaća bogati plesni, glazbeni, i folklorni program, povorku u narodnim nošnjama, alegorijska kola, povijesne etnografske i likovne izložbe, tradicionalni češki sajam starih obrta s kušanjem čeških jela (ANONYMUS, 2010).

Slika 1: Dožinky, žetvene svečanosti Češke nacionalne manjine u Daruvaru

izvor: http://www.zvono.eu/portal/kulturno-zvono/93-kultura/13171-dozinky-usle-u-deseto-desetljece

Vinodar je međunarodna izložba vina Bjelovarsko-bilogorske županije, najpoznatija i najznačajnija manifestacija grada Daruvara. Manifestacija traje sedam dana, sastoji se od raznovrsnih stručnih predavanja i ocjenjivanja vina, okruglih stolova koji su posvećeni uzgoju vinove loze, proizvodnji i čuvanju vina, kao i usklađivanju sa zakonodavstvom Europske Unije.

Na središnjem gradskom trgu tijekom posljednja tri dana manifestacije grad se iz urbanog pretvara u sajmišno središte koje posjetiteljima nudi bogatu gastronomsku ponudu koja uključuje sir, med i medne prerađevine, šunku, kulen, uz bogatu ponudu pića poput

autohtonih vina, piva, rakija, domaćih pića lokalnih proizvođača te ostalih proizvoda ovoga kraja. Na trgu se također održava i sajam tradicionalnih obrta te sajam vinogradske opreme i strojeva. Subota je do podne rezervirana za Vinodarsku povorku i folklorna društva iz cijele Hrvatske. Za avanturiste je organiziran aero piknik u sklopu kojeg se održava *paintball* turnir, letovi paraglajdera, zmajeva i aviona, panoramski letovi i drugi zabavni programi. Tijekom ta tri dana, uz brojne izlagače i posjetitelje na trgu doživljaj upotpunjuje i cjelodnevna živa glazba tamburaša uz bogatu gastronomsku ponudu. Najveća je atrakcija vol na ražnju koji se cijelu noć peče na gradskom trgu (ANONYMUS, 2015 f).

Večernji sati su rezervirani za besplatne koncerte poznatih hrvatskih glazbenika, a ugostiteljski objekti imaju dozvolu za rad 24 sata dnevno, stoga je zagarantirana noćna zabava u samom središtu grada. Naravno, ni najmlađi posjetitelji nisu zaboravljeni jer je za njih osiguran zabavni park.

Interes za ovaj događaj iz godine u godinu sve je veći zahvaljujući zanimljivom programu i Turističkom uredu grada koji svojom organizacijom privlači posjetitelje. Iz tog razloga grad Daruvar za posjet ovom događaju u suradnji s Hrvatskim željeznicama organizira dolazak gostiju iz Zagreba vlakom s povratnom kartom po niskoj cijeni.

Dani šljiva i rakija jedinstvena je manifestacija je koja se održava početkom devetog mjeseca u Siraču. Tada se prezentira proizvodnja domaće rakije od šljiva (šljivovica) te drugi proizvodi od šljiva kao što su pekmezi ili knedle sa šljivama, izvorno češko jelo.

5.3. Sport i rekreacija

Područje Daruvar - Papuk ima raznovrsne sportsko-rekreacijske resurse i atrakcije, među kojima se značajem i mogućim korištenjem za turističke svrhe prvenstveno ističu:

- Bazeni Daruvarskih toplica i Termalnog vodenog parka Aquae Balissae.
- Wellness centri u sklopu Daruvarskih toplica i Termalnog vodenog parka.
- Dvorane, kao što je Gradska sportska dvorana i još osam sportskih dvorana
- Igrališta, kao što su nogometna igrališta, golf tereni u sklopu hotela Termal, teniski tereni, stolnoteniski tereni, paintball poligon, kuglana u sklopu Daruvarskih toplica.
- Sadržaji za jahanje na hipodromu, gdje se održavaju i kasačke utrke, te mogućnost škole jahanja kod obitelji Bukač.

- Planinarske staze i objekti, te staze za šetanje i trčanje, kao što su šetnica uz rijeku Toplicu, i staze u Julijevom parku i Rimskoj šumi.
- Biciklističke staze kao što je područna biciklistička staza Blagorodovac- Daruvar-Maslenjača (MARCON, 2011).

Pametan pothvat za napredak turizma na tom području bio bi izgradnja brdske biciklističke staze od Petrovog vrha preko šumskih predjela do samoga grada uz prisustvo raznih skakaonica na stazi. Na taj bi se način i brdski biciklizam mogao uvrstiti u turističku ponudu grada.

Za sada postoji Orijentacijska karta za bicikliste i planinare Daruvar-Đulovac-Voćin.

6. TURISTIČKA PONUDA

6.1. Lječilišno - termalni objekti

Na području Daruvara se nalaze dva objekta s termalnom vodom, od kojih je jedan lječilišni, a oba su smještena u neposrednoj blizini centra grada.

Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Daruvarske toplice je glavni subjekt zdravstvenog turizma područja, a provodi liječenje akutnih i kroničnih reumatskih bolesti uz primjenu fizikalne medicine i rehabilitacije, kako za korisnike Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje, tako i za druge goste (MARCON, 2015).

Daruvarske toplice također nude medicinski programirane aktivne odmore, rehabilitaciju i pripreme za sportaše te wellness programe.

Glavni bolnički objekt s terapijskim prostorima hodnikom je povezan s prvim lječilišnim hotelom „Termal“ koji je smješten u samom središtu Julijevog parka te sa svojim pratećim objektom, vilom „Arcadia“, nudi 170 smještajnih jedinica s 320 stalnih postelja i drugim sadržajima za posjetitelje kao što su restorani, dvorana za sastanke, te sadržaji za sport i rekreaciju.

Termalni vodeni park Aquae Balissae cjelogodišnji je kupališni kompleks unutarnjih i vanjskih bazena s termalnom vodom i pratećim sadržajima.

Pored navedenih subjekata u Daruvaru također djeluju dvije Poliklinike za plastičnu i estetsku kirurgiju, poliklinika „Arcadia“ i „Poliklinika dr. Maletić“ od kojih je jedna smještena uz sami Gradski park, a druga uz poznatu Rimsku park-šumu. Pacijentima ovih poznatih poliklinika pruža se mogućnost šetnje Gradskim perivojem i Rimskom šumom te mogućnost obilaska turističkih atrakcija ovoga područja kao što je vinska cesta, dvorac grofa Jankovića ili odlazak na planinarski dom Petrov vrh kroz organizirane jednodnevne izlete (MARCON, 2011).

6.2. Smještajni objekti

U Daruvaru se mogu pronaći sljedeći smještajni objekti :

Hotel „Termal“ je najveći hotel u Daruvaru. S obzirom da je u sklopu Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju Daruvarske toplice, uglavnom je namijenjen gostima koji dolaze radi zdravstvenog oporavka.Hotel nudi 157 smještajnih jedinica sa 288 stalnih postelja, lobi bar sa terasom pod krošnjama drveća parka, te dva restorana sa ukusnom gastro ponudom. U sklopu hotela nalazi se i jedan unutrašnji bazen sa geotermalnom vodom te dva vanjska bazena koji su u funkciji i u zimskim mjesecima. Također se ovdje nalazi i fitness centar, a u ponudi su još i saune i wellness centar.

U sklopu toplica je objekt pod poznatijim nazivom kao „**Vila Arcadia“** koja služi kao dodatni smještaj gostiju te nudi 13 soba sa 32 stalne postelje.

Hotel „Mladimir“ je novootvoreni obiteljski hotel sa tri zvjezdice, smješten u blizini gradskog središta, te je namijenjen individualnim gostima i manjim grupama posjetitelja. U ponudi ovoga obiteljskoga hotela je 10 soba sa 28 postelja, od kojih je 20 stalnih, a 8 pomoćnih postelja. Hotel raspolaže restoranom kvalitetne gastro ponude, saunom i wellness centrom (ANONYMUS, 2015 g).

Hotel „Balise“ je dugo godina poznati daruvarski mali obiteljski hotel smješten u strogom središtu grada. U svojoj ponudi ima 8 soba sa 15 ležaja i restoran (ANONYMUS, 2015 h).

Prema sadržaju ponude Mladimir je jedini hotel koji gostima pruža kvalitetan i komforan smještaj dok su drugi hoteli zastarjeli, s niskom razinom komfora zbog malih površina smještajnih jedinica te dotrajalosti namještaja i opreme.

Na području se nalazi još dvanaest manjih objekata koji raspolažu sa ukupno 39 smještajnih jedinica sa 137 postelja od čega 120 stalnih i 17 pomoćnih postelja.

Osim u hotelima, turisti mogu odsjesti i na drugim mjestima.

Sobe „Slavonija“ s 4 zvjezdice, u samom centru grada označene 4 zvjezdice. Ova ponuda uključuje sedam smještajnih jedinica i 35 postelja, od čega 25 stalnih i 10 pomoćnih postelja, te posjet restoranu „Slavonija“ koji je nedavno otvoren u podrumskom dijelu zgrade, a ima starinski izgled, specifičan za taj prostor.

Izletište i sobe u kućanstvu "Kod Francuza" je objekt sa dvije smještajne jedinice, četiri stalne postelje i prostranim ugostiteljskim sadržajima za događaje i grupe. Izletište je uređeno u stilu starog seoskog gospodarstva sa mnoštvom starih upotrebnih stvari jednog seoskog

gospodarstva (mali etno muzej), a ima i prostor za dječje igralište i sportsko rekreativne aktivnosti.

Kuća za odmor „Vrbovčanka“ smještena je na brdskom dijelu gdje je okružena vinogradima, a iz nje se pruža lijep pogled na grad i okolicu. U ponudi je jedna smještajna jedinica s pet postelja. Kuća je idealna za obiteljski odmor u Daruvaru (ANONYMUS, 2015 i).

Sobe „Vendi“ nalaze se u sklopu obiteljskog objekta, odlikuju ih 3 zvjezdice, a pružaju uslugu boravka i noćenja.

Sobe „Altus“ i „Kosić“ su objekti s 2 zvjezdice, dvije smještajne jedinice i četiri stalne postelje.

Seljačko kućanstvo „Kovačević“ ima tri smještajne jedinice, 6 stalnih postelja i vinariju.

Planinarski dom „Petrov vrh“ odlikuje 9 smještajnih jedinica, 48 stalnih postelja, restoran, te mogućnosti jahanja i skijanja.

Ulaganjem u renoviranje i uređenje Planinarskog doma i pripadajuće skijaške staze objekt bi postao privlačna izletnička i smještajna destinacija te bi kao takav bio ugodan ambijent za boravak na proplanku iznad Daruvara u zimskim mjesecima.

6.3. Ponuda hrane i pića

Pored sadržaja u sklopu smještajnih objekata na području grada Daruvara, velik je izbor lokala u kojima se može konzumirati jelo i piće, a uglavnom su koncentrirani u samom centru grada.

Restoran „Srce“ u svojoj gastro ponudi uglavnom pruža ukusna riblja jela spravljena od zdrave i čiste slatkovodne ribe uzgojene u ribnjačarstvu Končanica udaljenom svega nekoliko kilometara od samoga grada Daruvara. U ponudi stoje riblja juha, fiš-paprikaš, šaran na rašljama, pohane šaranske potkove, som file i drugi riblji specijaliteti uz konzumaciju vina od sorti grožđa daruvarskog vinogorja.

Restoran „Kod Francuza“ može zaprimiti 150 osoba uz mogućnost kušanja izvornih jela ovoga kraja, svježe pripremljenih po narudžbi, i konzumaciju vina ovoga podneblja. Moto ovog izletišta može se svesti na „izvorno, ekološko, edukativno i zdravo“.

Restoran „Terasa“ nalazi se u centralnom dijelu Julijevog parka. Ima 180 sjedećih mjesta, prostrani plesni podij i vanjsku terasu sa vrtnim garniturama. Svojom ugostiteljskom ponudom i kvalitetom usluge, restoran "Terasa" drži vodeće mjesto u županiji i šire.

Gosti Daruvarskih toplica, grada Daruvara i domaće stanovništvo u utiscima ističu arhaični duh prostora i povijesnu vrijednost ovog objekta. Povijest restorana seže u 1912. godinu kada je izgrađena kiosk-kavana u kupališnom perivoju, s pogledom na Centralnu blatnu kupku u maurskom stilu iz 1909. godine. Ovakva okolica kompleksa restoranu pridaje estetsku i komercijalnu vrijednost. Zahvaljujući značajnim financijskim ulaganjima, objekt je renoviran 1995. godine te ponovno postaje biser Daruvarskih toplica, grada Daruvara i Županije bjelovarsko-bilogorske (MARCON, 2011).

U restoranima Daruvarskih toplica, pa tako i u restoranu „Terasa“, uključena je ponuda čeških specijaliteta uz klasičnu ponudu. Od jela češke nacionalne kuhinje u ponudi su šufnudle sa makom, taškrle sa pekmezom, knedle sa šljivama, pirjana junetina, dizane knedle na pari i placke od krumpira, a od slavonskih jela posebno se ističu slavonski odrezak, vinogradarski kotlet, daruvarski pladanj, odrezak Terasa i ramstek Arcadia.

Restoran nudi i jela od divljači s ovoga područja (jelen obični, divlja svinja, srna) ili ribe (šaran, som, smuđ) koja se uzgaja na ribnjacima „Ribnjačarstvo Končanica“, udaljenih tek nekoliko kilometara od samog grada Daruvara.

Uz kušanje specijaliteta ovoga kraja, preporučuju se vina daruvarskog vinogorja, kao što su Daruvarska graševina, poznata po kvaliteti u cijeloj zemlji, pa i šire, te *chardonnay* i *sauvignon*.

Kavana „Queen“ u svojoj gastro ponudi također nudi jela češke kuhinje i jela od divljači uz ponudu vina daruvarskog kraja, odnosno domaćih sorti vina. Kavana može ugostiti i do 130 gostiju.

Gastro ponuda daruvarskoga kraja temelji se na jelima slavonske kontinentalne kuhinje kao što su razne vrste pečenja (janjetina ili teletina sa domaćim krumpirom, kotlovina, roštilj), domaće kobasice i slanina, čvarci, fiš-paprikaš, slavonski čobanac, šaran na rašljama, razne

vrste meda (npr. bagremov med, cvjetni, livadni, med od lipe, itd.) i sireva (tvrdi, polutvrdi; kozji i kravlji) proizvedenih u siranama na daruvarskom području, domaća rakija šljivovica te vina daruvarskog vinogorja.

Najpoznatija sorta u ponudi je daruvarska graševina. Od sorti vina daruvarskoga kraja još su poznata i druga kvalitetna vina kao što je sauvignon, rajnski rizling te *chardonnay*. Ljubitelji piva ne ostaju uskraćeni, s obzirom na ponudu Staročeškog piva Pivovare „Daruvar" koje se pravi po tradicionalnoj češkoj recepturi.

Ovo je područje poznato po velikom utjecaju češke manjine, pa se to odrazilo i u gastronomiji. Tako se gastro ponuda ovoga kraja temelji i na jelima češke kuhinje te se u takvoj ponudi nalaze izvorna češka jela kao što su knedle sa kiselim kupusom, dizane knedle na pari, krpice sa svježim kupusom, pečena patka, pečena guska, slatko slani umak, kucmoh (bijeli žganci), razne vrste gulaša, perket (saft sa vrhnjem), cmunda-bramborak od ribanog krumpira, knedle sa šljivama, sa makom i vrhnjem, taškrle sa pekmezom, salenjaci (kolači od svinjskoga sala), makovnjače, orehnjače, itd.

Kuhinja daruvarskog kraja zasniva se i na kontinentalnoj tradicionalnoj kuhinji slavonskog kraja koja se temelji na pikantnim i začinjenim jelima, najčešće pečenim, dok se češka kuhinja temelji uglavnom na slatkim jelima, ne toliko pikantnima, i ona se uglavnom kuhaju.

Spoj navedenih dviju kuhinja predstavlja specifičnu gastro ponudu ovoga kraja koju upotpunjuju kvalitetna vina i piva.

Odličnu gastro ponudu pružaju još i neki manji objekti, ali sa standardnom ponudom jelovnika. Gastro ponuda bila bi mnogo kvalitetnija ukoliko bi se na ponudu uvrstila jela ovoga podneblja te domaći proizvodi s malih poljoprivrednih gospodarstava koja proizvode ekološku i zdravu hranu te razne zimnice spremljene prema receptima naših predaka (kiseli krastavci, paprika, cikla, itd.). Ponuda pića mogla bi se upotpuniti likerima (liker od višanja, oraha, rakije, itd.) koji se mogu ponuditi kao aperitiv ili dižestiv, a proizvedeni su na manjim obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima u kraju.

Pivovara Daruvar svoju priču o Staročeškom pivu počinje još davne 1893. godine kada se ova vrsta počela proizvoditi u tadašnjoj Daruvarskoj pivovari. Prvo Staročeško pivo bilo je Zimsko, točilo se iz drvene bačve i proizvodilo prema recepturi čeških doseljenika daruvarskog kraja. Nakon Zimskog, Staročeško se kao ime počelo koristiti i za ostale vrste piva. Otad pa do danas „Staročeško" je ime koje podsjeća na jedinstven doživljaj piva.

Pivovara je danas u privatnom vlasništvu Kufner grupe te i dan danas proizvodi kvalitetno pivo po češkoj recepturi (ANONYMUS, 2014).

Staročeško pivo proizvodi se od prirodno meke izvorske vode s obronaka Papuka prema tradicionalnoj recepturi proizvodnje piva čeških doseljenika daruvarskog kraja, te upravo to ovo pivo čini izvornim predstavnikom plzenskog tipa piva u Hrvatskoj. Okus Staročeškog piva obilježava cvjetna aroma hmelja i naknadni gorko-trpki okus koji se zadržava na nepcu nakon konzumiranja. Staročeško pivo odlikuje se sadržajem ekstrakta u osnovnoj sladovini (12%), volumnim udjelom alkohola od 4,8% te zlatnožutom bojom i jačom gorčinom.

Za proizvodnju Staročeškog piva, Pivovara Daruvar koristi sirovine, koje su prirodne i proizvedene u Hrvatskoj: svijetli ječmeni slad, kukuruzna krupica, voda, hmelj i kvasac. Pivovara tradicionalno toči Staročeško pivo u smeđe boce, koje filtriraju svjetlost i zadržavaju proizvedeni miris i okus stoga nedvojbeno možemo reći da je ovo pivo izvorno hrvatsko pivo proizvedeno po češkoj recepturi.

Od piva Pivovare Daruvar, u ponudi su još osim standardnog staročeškog svijetlog piva, crveno pivo, tamnije crvenkaste boje, te zimsko pivo, boje starog zlata,i ugodnog sladnog okusa, te blage gorčine, sa malo većim udjelom alkohola od 6,3 posto, što obogaćuje sladnu aromu piva i osigurava vrhunski užitak u zimskim danima, a estetski doživljaj zime daje posebno dizajnirana srebrno plava etiketa.

Pivovara proizvodi i osvježavajuće pivo od limuna s malim postotkom alkohola (2%).

6.4. Daruvarska vinska cesta

Osnovana je 2008. godine u Daruvaru kao prva vinska cesta u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji, a sastoji se od nekoliko različitih jedinstvenih punktova:

6.4.1.OPG „Matej Kovačević“

Ovo obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo u svojoj ponudi ima razna vina poput graševine, traminca, chardonnaya, sauvignona i crnog pinota.

Ovo gospodarstvo može ugostiti 40 gostiju u „štalici“, 15 gostiju u „kušaonici“, 60 gostiju na otvorenoj terasi, 4 gostiju na noćenju. Dodatna ponuda uključuje etno izložbu, tradicijski obrt bačvarstva i vožnju seoskim kolima kroz vinograd.

Obitelj Kovačević bavi se proizvodnjom grožđa i vina kroz 5 generacija. 2003. godine je njohovo gospodarstvo registrirano za proizvodnju grožđa i vina, a od 2008. godine ovo se obiteljsko gospodarstvo bavi i agroturizmom.

Na gospodarstvu urođenom u tradicionalnom stilu slavonskih vinara pružaju se usluge seoskog turizma. Uz predhodne najave organiziraju se kušaonice vina i večernja druženja. Gospodarstvo pruža mogućnost noćenja u sobi i apartmanu koji izgledom podsjećaju na sobe naših baka. Gospodarstvo ima i uređen oldtimer traktor iz 50-ih godina prošloga stoljeća koji sadrži spremnik za vino, a na njega su vezana starinska kola kojima se posjetitelji mogu voziti i razgledavati gospodarstvo. Ovo obiteljsko gospodarstvo brižljivo njeguje 1,9 hektara vlastitih nasada vinograda.

6.4.2. Badel 1862 d.d.

Vinarija „Daruvar“ u dvorcu Janković u svojoj ponudi nudi sljedeća vina: graševina, sauvingnon, rajniski rizling, chardonnay, predikatna vina.
Vinski podrum može zaprimiti 40 gostiju, a dodatna ponuda uključuje posjet ostacima iz rimskog arhiva, posjet arhivu vina i muzeju vinske opreme.
Vina Vinarije Daruvar Badela 1862 dolaze iz „zlatnog podruma“ dvorca Janković, kojeg je gradio grof Janković od 1771. - 1777. godine. Podrum dvorca predstavlja idealan prostor za dozrijevanje vrhunskih kvalitetnih vina, a služi i kao reprezentativna kušaonica vina te vinoteka.
Zidovi podruma ukopani su nekoliko metara u zemlju, pa je iz tog razloga temperatura u podrumu ujednačena bez obzira na godišnje doba, između 10 i 14 °C.
Mnoga priznanja i medalje koje su osvojila vina Vinarije Daruvar na prestižnim svjetskim ocjenjivanjima vina posljednjih godina, svrstavaju ovu vinariju u „zlatnu vinariju“ u čijim se baroktnim prostorima može kušati vino grofovskog porijekla uz stručno vodstvo enologa. Daruvarsko vinogorje prostire se na pitomim obroncima Bilogore, Papuka i Psunja na nadmorskim visinama od 150 do 240 metara. Na više od 160 hektara u Donjem Daruvaru i Đulovcu Badel 1862 – Vinarija Daruvar uzgaja preporučene sorte vinove loze za ovo

podneblje. Najzastupljenija sorta ovoga podneblja je graševina, zatim *chardonnay,* rajnski rizling i *sauvignon*. Visoka tehnološka razina, ali i stručna ekipiranost, rezultiraju racionalnom i primjerenom tehnologijom proizvodnje grožđa koje po kakvoći predstavlja vrlo dobru sirovinu za dobivanje najboljih vina. Na vinogradskim lokalitetima Đulovca i Donjeg Daruvara postoji mogućnost kušanja vina na otvorenom u samoj blizini vinograda, boravak u prirodi, a posjetiteljima je omogućeno i da prisustvuju i dožive radost i veselje berbe te ostalih vinogradarskih običaja. Na ovaj način posjetitelji imaju priliku doživjeti jedan takav stari običaj i dobiti uvid u način proizvodnje vina – od početka berbe i poslova u vinogradu do prezentiranja vina na stolu i kušanja istog.

6.4.3. Vinarija „Lotada“ sa svojim vinogradima na površini od 2 hektara u svojoj ponudi ima sljedeća vina: graševina, chardonnay, pinot crni, traminac. Vinarija može zaprimiti 70 gostiju, a dodatna ponuda uključuje prodaju butelja upakiranih u poklon pakete, izradu etiketa za boce vina s logotipom po vlastitoj želji, itd. Vinogradi, podrum i kušaonica smješteni su u poznatom vinogradarskom kraju gdje su plemenitu lozu sadili još u rimsko doba. Podrum je opremljen sa suvremenom opremom za preradu, čuvanje i punjenje vina. Obrt „Lotada“ nudi organizirane degustacije vina u prostoru za kušanje vina uz stručni komentar enologa.

6.4.4. OPG „Voborski“ od vina nudi graševinu i frankovku. OPG „Voborski“ može ugostiti 18 gostiju u prostorijama „kule“ i 20 gostiju na otvorenom. U dodatnoj ponudi ovo gospodarstvo nudi izložbu starog oruđa za obradu vinograda. Obitelj Voborski bavi se proizvodnjom grožđa i vina. Ova je obitelj preuzela dugogodišnju tradiciju njegovanja nasada vinograda obitelji Vezmar na površini od 1,5 hektara. Neki trsovi stari su od 50 do 80 godina i daju vina izvrsne kvalitete. U središtu vinograda nalazi se kamena građevina, tvrđava i vidikovac, poznata kao „Vezmarova kula“ sagrađena 1960. godine. S njene terase prostire se prekrasan pogled na grad Daruvar, kao i na daruvarske vinograde.

6.4.5. Kavana Queen u svojoj gastro ponudi nudi jela češke kuhinje i jela od divljači uz ponudu vina daruvarskog kraja, odnosno domaćih sorti vina. Kavana može ugostiti i do 130 gostiju.

6.4.6. Sirana „Biogal“ uspješno posluje već duže od 15 godina te jednako dugo svojim vjernim kupcima na širem području sjeverozapadne Hrvatske nudi mliječne proizvode visoke kvalitete. Proizvodi su sačinjeni od mlijeka proizvedenog isključivo na malim gospodarstvima ovoga kraja. Od sireva su u ponudi kozji i kravlji sir (svježi, polutvrdi, tvrdi, dimljeni, sir u uljima te sir sa začinskim biljem). Sirana može zaprimiti 60 gostiju, a u svojoj ponudi nudi mogućnost razgledanja proizvodnje sira (ANONYMUS, 2015 j).

6.5. „Slow Food“

„Slow Food“ je ugostiteljska ponuda proizašla iz pokreta koji je nastao kao odgovor na brzu hranu. U slobodnom prijevodu „Slow Food“ znači „spora hrana“, a to znači manje porcije, više različitih okusa interesantno kombiniranih s pićem, najčešće vinom, domaća hrana, usporavanje u svemu, vraćanje korijenima i borbu protiv globalizacije.

6.5.1 Principi i ciljevi „Slow Food“ pokreta

Hrana koja se uživa treba prema „Slow Food“ pokretu biti dobra, čista, pravična, odnosno dobroga ukusa, proizvedena tako da ne uzrokuje štetu prirodi, životinjskim i biljnim vrstama te našem zdravlju.

„Slow Food“ je organizacija koju je 1986. godine osnovao Carlo Petrini u Italiji. O tome zašto je zapravo Slow Food organizacija osnovana kruži nekoliko legendi. Po jednoj je Slow Food nastao kao rezultat revolta Rimljana kada je lanac brze prehrane McDonald's uz poznate Španjolske stepenice u srcu Rima želio podići trokatnu prodavaonicu brze prehrane. Rimljani, poznati hedonisti i ljubitelji vrhunskih kulinarskih užitaka oštro su se usprotivili ideji i shvatili kako će globalizacija „proždrati“ i njihovu svetinju: domaću hranu i piće. McDonald's je ipak tamo postavio svoju prodavaonicu, no ograničen je na podrum i prizemlje, a „Slow Food“ organizacija danas broji 100.000 članova u 132 zemlje. Druga legenda kaže kako su radnici poznate automobilske tvrtke „Fiat“ u Torinu, nezadovoljni hranom iz menze, počeli donositi hranu koja se spremala kod kuće, pa su se međusobno mijenjali, odnosno jeli od svega pomalo. U svakom slučaju, nevezano za postanak, ovaj pokret danas ima veliki broj sljedbenika diljem svijeta (DREZGA, 2015).

Cilj „Slow Food“-a je othranjivanje biodiverziteta, odnosno svih poljoprivrednih proizvoda koji bi nestali iz ponude samo zbog toga jer ne daju tolike doprinose kao genetski modificirana hrana.

Uz samu proizvodnju, „Slow Food“ pokret radi na očuvanju drevnih recepata koje su koristile naše prabake, a koje uspješno i modernizira. Cilj slow fooda je zdrava prehrana primjerena svakodnevnici. Opet, s korijenima u tradiciji, domaće, autohtono i zdravo su osnovne smjernice koje „Slow Food“ cijeni i propagira.

Poznati likeri obitelji Ivančić, razna obiteljska gospodarstva za proizvodnju vina kao što su vinarija „Kovačević“, „Lotada“, „Turić“, „Voborski“, gospodarstvo „Bilek“ za proizvodnju meda, Pivovara „Daruvar“ za proizvodnju piva i sirana „Biogal“ za proizvodnju sira samo su neki od proizvođača koji nude proizvode koji se mogu uvrstiti u „Slow Food“ program.

Restoran „Terasa“ koji slovi kao najkvalitetniji, najatraktivniji i najbolji restoran na području Daruvara mogao bi se podići na potpuno novu razinu ako bi u ponudu uvrstio i „Slow Food“ način prehrane jer bi na taj način privukao potpuno novu skupinu turista.

7. ZAKLJUČAK

Nezagađen okoliš i njegova prirodna bogatstva osnovna su i poželjna pretpostavka za bilo koji oblik turizma. Svaki je odlazak iz mjesta stanovanja ili mjesta boravka potaknut različitim motivima, no ugodna okolina svakako je poželjna.

Daruvarski kraj, kao i mnogi drugi dijelovi Hrvatske, prekrasno je i nezagađeno područje koje bi moglo biti vrlo posjećeno turističko odredište. Daruvar je sa svojom okolicom smješten u brežuljkastom kraju. Industrijski neopterećeno i u neposrednoj blizini planine Papuk, ovo područje ima vrlo čisti zrak te brojne uvjete za razvoj gastronomske, kulturno-povijesne, lječilišne, odmorišne, sportske i dr. ponude.

Priroda daruvarskog područja bogata je šumama, proplancima i rijekama, stoga se ovo područje može iskoristiti kroz ulaganja u ruralni turizam i povećanje turističke ponude te dostupnosti iste.

Kultura daruvarskog područja također je izuzetno bogata zahvaljujući dugogodišnjoj prisutnosti češke nacionalne manjine koja je ostavila snažan utisak na način života ljudi, a posebice na gastronomiju. Uvrštavanje jela iz češke kuhinje na menije u većem broju restorana i sličnih lokala uz promociju mogli bi učiniti daruvarsko područje još posebnijim. Činjenica jest da je prostora za ulaganje u ruralni turizam mnogo, no prostora gdje je priroda toliko čista, a kultura toliko raznolika, nema mnogo.

Brdoviti reljef ovoga kraja pogoduje i uzgoju vinove loze i autohtonih sorti vina, što je još jedna prednost i kvaliteta ovoga kraja koja nije dovoljno iskorištena.

Eno i gastro ponuda daruvarskog područja kvalitetna je i raznolika te je popraćena sa mnogim rekreacijskim i drugim sadržajima. Iz tog je razloga ovo područje idealna destinacija odgovornog turizma tijekom cijele godine, što bi značilo da i lokalno stanovništvo tijekom cijele godine može profitirati od turizma i ulagati u njega. S obzirom na to da daruvarsko područje nije bilo odredištem masovnog turizma, okoliš je nezagađen. Također, s obzirom na to da postoje saznanja o utjecaju turista na okoliš te propise koji nalažu da turizam bude odgovoran i održiv kako bi i buduće generacije mogle u njemu uživati, turizam na daruvarskom području od početka ima fantastične uvjete za razvoj bez posljedica na ono najvrednije čime se čovjek koristi – prirodu.

U konačnici se može zaključiti kako daruvarski kraj ima uvjete za razvitak uspješnog ruralnog turizma gdje čovjek bilo kojeg uzrasta može pronaći nešto što će ga opustiti i zabaviti i gdje će moći nešto i naučiti (npr. na koji se način proizvodilo brašno u mlinovima, kako se proizvodi vino, itd.). Prirodno bogatstvo, bogata kultura i povijest te nezagađeni okoliš mogli bi se i trebali bi se iskoristiti kako bi daruvarski kraj ponovno oživio te kako bi u njegovim blagodatima uživao što veći broj ljudi.

8. LITERATURA

1. ALFIER, D. (1994): Potreba novih orijentacija u dugoročnom razvoju našeg Turizma. Turizam, Izbor radova Institut za turizam, Zagreb, str. 173.
2. ANONYMUS (2010): http://www.mint.hr/default.aspx?id=6105 23.06.2015.
3. ANONYMUS (2013): http://www.vlakovi.hr/?p=1571 01.08.2015.
4. ANONYMUS (2014): http://www.starocesko.com/ 21.07.2015.
5. ANONYMUS (2015 a): https://hr.wikipedia.org/wiki/Turizam 21.07.2015.
6. ANONYMUS (2015 b): http://daruvarski-portfolio.net/razvoj-grada/ 23.07.2015.
7. ANONYMUS (2015 c): https://hr.wikipedia.org/wiki/Daruvar 24.07.2015.
8. ANONYMUS (2015 d): http://www.eupr.hr/bjelovarsko-bilogorska-zupanija/daruvar/description-1810.html?m=1810&p=3 29.07.2015.
9. ANONYMUS (2015 e): http://www.zapadnisrbi.com/zapadni-srbi/republika-srpska-krajina/slavonija-baranja-zapadni-srem/31-slavonija-baranja-zapadni-srem.html?showall=&start=8 01.08.2015.
10. ANONYMUS (2015 f): http://www.idemvan.hr/mjesto/vinodar/5139/ 23.06.2015.
11. ANONYMUS (2015 g): http://www.mladimir.hr/ 23.06.2015.
12. ANONYMUS (2015 h): http://www.hotel-balise.hr/media/HotelBalise.pdf 24.06.2015.
13. ANONYMUS (2015 i): http://kucazaodmor-daruvar.com/ 24.06.2015.
14. ANONYMUS (2015 j): http://visitdaruvar.hr/daruvarska-vinska-cesta-1.aspx 24.06.2015.
15. DEMONJA, D., P. RUŽIĆ (2010): Ruralni turizam u Hrvatskoj. Meridijani, Samobor: str. 12-56.
16. DREZGA, T. (2015) Slow Food pokret za tradiciju uzgoja hrane: http://www.agroklub.com/prehrambena-industrija/slow-food-pokret-za-tradiciju-uzgoja-hrane/17181/ 27.07.2015.
17. DZS (2011) Stanovništvo prema narodnosti po gradovima/općinama, popis 2011. http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/H01_01_04/H01_01_04_zup07.html 28.07.2015.
18. EUPR (n.d.) Daruvar: osnovni podaci: http://www.eupr.hr/bjelovarsko-bilogorska-zupanija/daruvar/description-1810.html?m=1810&p=3 28.07.2015.
19. Naturefriends International prema BAUMGARTNER, C. (2008): *Nachhaltigkeit im Tourismus: Von 10 Jahren Umsetzungsversuchen zu einem Bewertungssystem*.

Vienna: Studienverlag, str. 1, 3
http://www.nfi.at/dmdocuments/NachhaltigerTourismus_EN.pdf 03.08.2015.

20. MARCON (2011): Dijagnoza stanja te vizija i misija razvoja turizma za područje Daruvar – Papuk. Split: MarCon, str. 6-11., 16-19., 25-29., 71.
21. PANČIĆ KOMBOL, T. (2000): Selektivni turizam. TMCP Sagena. Matulji, str. 6-8: 91-92.
22. RAJKO, M. (2013): Institucionalni model razvoja ruralnog turizma na primjeru Središnje Istre. Oceonomica Jadertina, 2: 50-62., str. 54-55.
23. SVRŽNJAK, K., S. KANTAR (n.d.): Studija o neiskorištenim turističkim potencijalima i mogućnostima investiranja u turizam na prekograničnom području Mađarska – Hrvatska. Križevci: Visoko gospodarstvo u Križevcima, str. 22.
24. VUKONIĆ, B. (2010) Turizam – budućnost mnogih iluzija. Plejada Zagreb: str. 15.